

Економіка галузей третинного сектору

Валерія БАЛАШОВА

**БАГАТОСТОРОННЄ РЕГУЛЮВАННЯ
ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ****Резюме**

Обґрунтовано важливість багатостороннього регулювання процесів цифровізації. Проаналізовано статус, наслідки та прогалини лібералізації міжнародної торгівлі ключових продуктів ІКТ завдяки Угодам про інформаційні технології в рамках СОТ. Сумарний економічний ефект обох Угод ІТА визначено в розмірі приблизно 3 трлн дол. США на рік. Проте ці угоди охоплюють менше половини країн-членів СОТ. Виявлено, що міжнародні ініціативи регулювання цифровізації переважно мають добровільний характер, зосереджені на окремих аспектах цифровізації та охоплюють обмежену кількість країн. Аргументовано, що необхідність комплексного багатостороннього регулювання цифровізації полягає в можливих проблемах та ризиках глобального масштабу. Сформовано пріоритети багатостороннього регулювання цифровізації: узгодження базових визначень цифрових процесів, умов доступу до даних, концепції цифрових даних для глобального суспільного блага, форм управління даними, прав і принципів щодо цифрових даних, стандартизація даних, міжнародна співпраця з управління платформами. Наголошено на комплексному і збалансованому підході для підтримки інклюзивного та сталого розвитку світової економіки та можливості створення міжнародного органу з управління різними аспектами цифровізації.

© Валерія Балашова, 2023.

Балашова Валерія, здобувач наукового ступеня кандидата економічних наук, кафедра міжнародних економічних відносин, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна. ORCID: 0009-0006-0231-2544 Емейл: valeriyaaandriivna@gmail.com

Ключові слова

Багатостороннє регулювання, світова економіка, цифровізація, цифрова економіка, інновації, інформаційно-комунікаційні технології, міжнародні організації.

Класифікація за JEL: F53, O19, O30, O40.

1 рисунок, 35 джерел літератури.

Вступ

Впродовж останнього десятиліття стрімкий розвиток цифрових технологій та транскордонного потоку даних формує нову глобальну цифрову економіку. Проблеми та перспективи розвитку цифровізації та її вплив на національні економіки дедалі частіше стають предметом дискусій на багатосторонньому рівні. На думку дослідників Банга та ін. (2020), порівняно з реальною економікою, цифрові технології та цифрова індустрія відіграють важливу роль стабілізатора, пом'якшувача та прискорювача економічної активності [Banga et al, 2020]. Гозгор та ін. (2021) вважають, що цифрова економіка відіграла активну роль у пом'якшенні економічних втрат і сприяла економічному відновленню під час коронавірусної хвороби 2019 (COVID-19) [Gozgor et al, 2021]. Нещодавні дослідження, зокрема Ніу (2023), показали, що цифрова економіка позитивно впливає на механізм соціального управління, створює умови для сталого розвитку та формування сталої цифрової економіки [Niu, 2022]. Водночас інші науковці, зокрема Гус та ін. (2014) [Goos et al, 2014] та Катц (2017) [Katz, 2017], зазначають, що такі негативні безпекові й соціальні ефекти, як Інтернет-шахрайство, кіберзлочини, витіснення робочих місць робототехнікою та штучним інтелектом, можуть посилюватися з подальшим розвитком цифровізації. На думку Стургеона (2021), розвиток цифрової економіки зумовлює виникнення нових питань, зокрема щодо соціального та екологічного впливу продуктів і послуг, що продаються онлайн [Sturgeon,

2021]. Крім того, вже зараз простежується проблема певних диспропорцій у світовій економіці, пов'язана з цифровою нерівністю між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються [OECD, 2017]. Оскільки розвиток цифровізації не може бути обмежений державними кордонами, то основним регулятором мають бути багатосторонні інституції, які повинні окреслити принципи та напрями політики в глобальній цифровій економіці. Цифрова економіка пропонує інклюзивні та відповідальні бізнес-моделі, але вона також вимагає встановлення чітких правил та етичних критеріїв. Сучасна цифрова економіка часто викликає підозру у споживачів через невіршені проблеми конфіденційності та безпеки, пов'язані з онлайн-транзакціями. Такі ризики змушують більш активно формувати багатосторонні правила розвитку цифровізації на благо світової спільноти.

Економічна література у напрямі регулювання процесів цифровізації більшою мірою охоплює питання формування засад політики на рівні держав, а саме: створення електронних урядів, проблеми перенавчання, пом'якшення шоків на ринку праці тощо. Водночас проблеми багатостороннього регулювання процесів цифровізації в сучасних наукових працях порушуються менше.

Мета статті – дослідження доробку, проблем та перспектив багатостороннього регулювання процесів цифровізації. Варто звернути особливу увагу на ініціативи Світової організації торгівлі, ООН, Організації економічного співробітництва та розвитку, G20 та інші. Необхідно обґрунтувати важливість розширення багатостороннього регулювання процесів цифровізації та формування напрямів і пріоритетів такого регулювання.

Лібералізація торгівлі ІКТ у рамках СОТ

Для економічного зростання країн в умовах цифровізації режим лібералізації міжнародної торгівлі інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) відіграє важливу роль. У системі Світової організації торгівлі (СОТ) розроблено багатосторонні торговельні правила в рамках укладених двох Угод про інформаційні технології (International Technologies Agreement, ІТА) [WTO, 2023], які мають скасувати тарифи на кілька сотень товарних позицій, які стосуються товарів ІКТ, і таким чином, сприяти цифровізації своїх країн-членів. Проте в економічній літературі триває дискусія щодо ефективності досягнень Угод ІТА для сприяння цифровізації, оскільки Угоди ІТА охоплюють не всіх членів СОТ, економічні ефекти цієї угоди неоднакові для всіх країн-учасників, а імплементація угод відбувається з певними запізненнями. Дослідимо ці питання більш детально.

Так, першу Угоду про інформаційні технології уклали 29 країн-учасників СОР на Міністерській конференції в Сінгапурі в грудні 1996 р. Пізніше до Угоди ІТА приєдналися ще 53 члени СОР, і загальна кількість учасників цієї угоди становить 82 члени СОР, що дорівнює приблизно 97% світової торгівлі продуктами ІКТ річною вартістю приблизно 1,7 трлн дол. США [WTO, 2015]. Учасники зобов'язались повністю скасувати тарифи на широкий спектр продуктів ІКТ.

У грудні 2015 р. на Міністерській конференції в Найробі 54 країни-члени СОР уклали другу розширену Угоду ІТА, яка охопила додатково ще 201 продукт ІКТ, що становить приблизно 10% світової торгівлі товарами вартістю понад 1,3 трлн дол. США на рік [WTO, 2023]. До переліку цих продуктів входять: інтегральні мікросхеми нового покоління, сенсорні екрани, GPS-навігаційне обладнання та медичне обладнання тощо.

З часу укладення Угоди ІТА розширили доступ до високотехнологічних товарів, мережі Інтернет, створивши нові можливості в сфері інновацій та участі в глобальній виробничій мережі для підприємств і окремих осіб як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Скасування митних тарифів на товари ІКТ відіграло ключову роль. Згідно з дослідженням Генн та ін. (2015) зменшення тарифу на 1% на продукцію ІКТ зі списку Угод ІТА може привести до зростання імпорту цієї продукції на 0,7–0,8% [Henn et al, 2015].

Значною зміною до торгівлі товарами ІКТ долучились азійські країни, зокрема Китай. Участь в Угодах ІТА сприяла зростанню експорту продукції ІКТ країн, що розвиваються. Так, частка країн, що розвиваються, членів Угод ІТА в експорті продуктів ІКТ зросла з 26% у 1996 р. до 63% у 2015 р., а їхня частка в загальному світовому експорті товарів збільшилася з 27% до 43% [WTO, 2015].

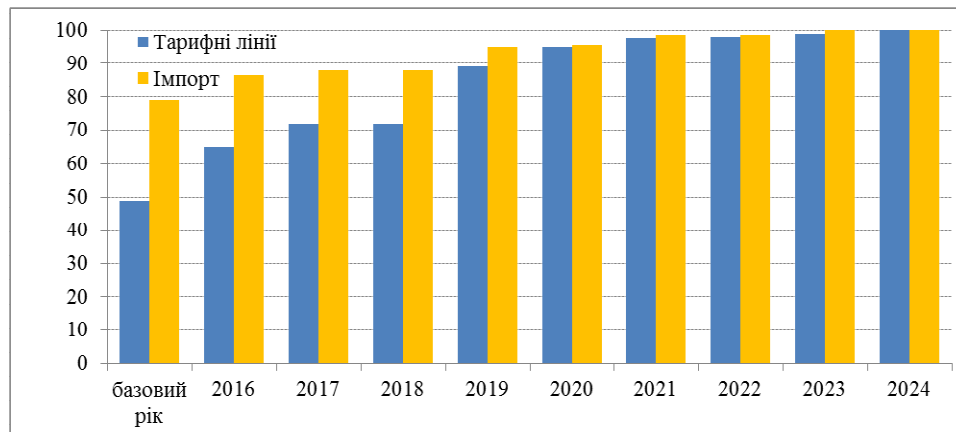
Нульові тарифи на експорт та імпорт згідно з Угодами ІТА дали змогу усунути адміністративний тягар на митниці та зменшити час перетину кордону. Зв'язуючи та скасовуючи мита і збори на продукти ІКТ у своїх Розкладах тарифних зобов'язань, учасники Угод ІТА поширюють безмитний режим на всіх членів СОР на основі режиму найбільшого сприяння, таким чином поширюючи переваги цих угод на всіх членів СОР. Генн та ін. (2015) зазначають, що Угоди ІТА також мають нетарифний вплив на імпорт та експорт, який виходить за рамки зниження та скасування тарифів [Henn et al, 2015]. Оскільки учасники Угод ІТА зобов'язані зв'язати та скасувати мита й інші збори, ці зобов'язання стають юридично обов'язковими до правил СОР. У результаті цього лібералізацію продуктів ІКТ важко повернути назад, ніж якби її було здійснено через односторонні дії. Відповідно, будь-яке підвищення тарифів або застосування інших мит і зборів на продукти ІКТ без дотримання необхідних процедур для перегляду поступок, як це передбачено в ГАТТ, підлягає дисциплінарним санкціям, які застосовуються через механізм врегулювання суперечок СОР. Це підвищує визначеність та передбачуваність торговельної політики країн учасників Угод ІТА, що дає додатковий позитивний

ефект для цих країн. Зокрема, іноземні компанії можуть ухвалити рішення про інвестування в ці країни або входження транснаціональних компаній на їхні ринки. Таким чином, підвищується конкурентоспроможність та здатність до інновацій учасників Угод ІТА. Крім того, членство в Угодах ІТА може з часом сприяти зближенню стандартів продукції ІКТ, що може стимулювати торгівлю та інновації [Henn et al, 2015].

Водночас не всі учасники Угод ІТА отримують однакові вигоди від відкриття торгівлі продукцією ІКТ. Витрати, пов'язані зі скасуванням тарифів і відкриттям ринку, мають бути врівноважені регулятивними реформами та іншими політиками, спрямованими на підвищення продуктивності та посилення інновацій на національному рівні. Також варто зазначити, що не всі тарифні позиції Угод ІТА вже нульові, оскільки середня імпортна митна ставка на ці товари ІКТ все ще становить близько 1% (рис. 1). У такому напрямку члени Угод ІТА мають активізувати переговори щодо завершення перехідного періоду на скасування всіх мит та інтеграції всіх продуктів УКТ у безмитний формат.

Рисунок 1

**Часовий план імплементації розширеної Угоди ІТА
за тарифними лініями та обсягом імпорту продуктів ІКТ (у відсотках)**

Джерело: [WTO, 2015, Р. 69]

Можна вважати, що Угоди ІТА сприяють зниженню цін на товари ІКТ та доступності цих товарів для споживачів, що може призвести до ширшого використання нових технологій. Зокрема, за даними СОР, у 2016 р. імпорتنі ціни на комп'ютери та напівпровідники були на 66% нижчими, ніж на момент набуття чинності Угоди ІТА у 1997 р. [WTO, 2015]. Нижча вартість і більша доступність комп'ютерів і смартфонів можуть привести до розширення доступу до Інтернету та зростання цифрової економіки, що створює нові можливості для торгівлі. З іншого боку, в країнах, які не є учасниками Угод ІТА, імпортні тарифи досягають 87% на певні товари ІКТ [WTO, 2015]. Згідно з дослідженнями Ахмеда та ін. (2015), висока вартість продуктів ІКТ через застосування тарифів обмежує здатність фірми ефективно брати участь у світовій торгівлі [Ahmed et al, 2015, P. 4]. У взаємопов'язаному світі бар'єри у торгівлі у вигляді тарифів все ще становлять значну перешкоду для доступу та впровадження ІКТ. Езелл (2012) зазначає, що «оскільки використання ІКТ сприяє економічному зростанню, тарифи є особливо згубними, коли застосовуються до ІКТ, що завдає шкоду країнам, які їх запроваджують, підвищуючи вартість товарів і послуг ІКТ, таким чином бізнес (і люди) менше інвестують в ІКТ, що знижує їхню продуктивність – і у випадку торгівлі – їхню конкурентоспроможність» [Ezell, 2012, P. 6]. Згідно з дослідженням ОЕСР і СОР «Aid For Trade» (2022), висока вартість продуктів ІКТ та вартість пристроїв Інтернет-зв'язку (смартфонів) перешкоджають впровадженню та використанню технологій [OECD and WTO, 2022]. Подібним чином у публікації Міжнародного союзу телекомунікації, ІТУ (2018) зазначено, що серед основних перешкод для володіння смартфонами є їх висока вартість і в середньому 20% населення в країнах, що розвиваються, все ще не користуються мобільним зв'язком, а в деяких великих країнах, що розвиваються, цей відсоток ще більший [ITU, 2018]. Для покращення доступу до технологій і отримання відповідних переваг політика країн, що розвиваються, і найменш розвинених країн має фокусуватися на зниженні вартості пристроїв зв'язку, а отже, витрат на продукти ІКТ. У цьому контексті участь в Угодах ІТА, які спрямовані на зниження вартості продуктів ІКТ (комп'ютери, сервери та смартфони) може бути рушійною силою для реформ у напрямі цифровізації [WTO, 2015].

Міжнародні ініціативи регулювання процесів цифровізації

Розглянемо основні міжнародні домовленості у напрямі регулювання процесів цифровізації поза рамками СОР.

Ініціатива G20. Заслуговує на увагу ініціатива G20 у напрямі глобального управління даними та вільного потоку даних на засадах довіри, яку запропонувала Японія в 2019 р. на саміті G20 в Осаці. В результаті форуму ух-

валено Декларацію, в якій наголошено на важливості потоків даних, окреслено проблеми, пов'язані з конфіденційністю, безпекою та захистом даних. Декларація закликала сприяти вільним потокам даних, одночасно зміцнюючи довіру споживачів і бізнесу в контексті конфіденційності [Hurst, 2019]. У ній також підтверджено важливість взаємодії торгівлі та цифрової економіки, зокрема електронної комерції, та вказано на важливість робочої програми з електронної комерції в рамках СОТ. Проте така ініціатива не мала повного консенсусу в G20, оскільки Індонезія, Індія та Південна Африка відмовляються підписати цю Декларацію, стверджуючи, що вона обмежує простір розвитку цифрової економіки країн, що розвиваються [Kanth, 2019].

У 2019 р. в Осаці на саміті форуму G20 проведено дебати щодо штучного інтелекту (ШІ), який, крім переваг, також передбачає ризики, та схвалено Принципи штучного інтелекту G20, згідно з яким розвиток ШІ має відповідати таким вимогам [OECD, 2019]:

- 1) інклюзивне зростання, сталий розвиток і добробут, що передбачає відповідальне управління надійного ШІ;
- 2) людиноцентричні цінності та справедливість, що передбачає повагу до верховенства права, прав людини та демократичні цінності протягом усього життєвого циклу системи ШІ;
- 3) прозорість і зрозумілість, що передбачає зобов'язання щодо розкриття значної частини інформації щодо систем ШІ;
- 4) надійність та безпека протягом усього життєвого циклу ШІ, що передбачає можливість відстеження наборів даних, процесів і рішень, прийнятих протягом життєвого циклу системи ШІ, управління ризиками до кожної фази життєвого циклу системи ШІ на безперервній основі;
- 5) підзвітність, що передбачає відповідальність за належне функціонування систем ШІ та дотримання вищезазначених принципів.

Досягнення ОЕСР у напрямі регулювання цифровізації. ОЕСР працює над проектом Going Digital щодо спрощення транскордонних потоків даних з акцентом на конфіденційність. Крім того, у 2007 р. Рада організації ухвалила рекомендації щодо захисту конфіденційності та наголосила на необхідності глобального та комплексного підходу для співпраці з питань конфіденційності та захисту даних. Рада ОЕСР рекомендувала країнам-членам [OECD, 2007]:

- удосконалити своє національне законодавство про недоторканність приватного життя, щоб дозволити органам влади співпрацювати з іноземними органами влади;
- розробити ефективні міжнародні механізми для сприяння співпраці щодо транскордонного захисту конфіденційності;

- надавати взаємну допомогу у виконанні законів, що захищають конфіденційність шляхом сповіщення, направлення скарг, допомоги в розслідуванні та обміну інформацією;
- залучати відповідні зацікавлені сторони до подальшої співпраці у забезпеченні виконання законів, що захищають конфіденційність.

У 2018 р. в рамках ОЕСР розширено дискусії та рішення щодо подолання негативних соціальних виявів цифровізації та захисту споживачів, а також найкращих практик для цифрового урядування, з особливою підтримкою цифрових додатків електронного уряду. Також у рамках ОЕСР сформовано пріоритети політики розвитку інклюзивної цифрової економіки [OECD, 2023]:

- вдосконалення навичок через підвищення здатності систем початкової освіти та навчання надавати когнітивні, технічні та управлінські знання, які є вирішальними для розвитку цифрової економіки;
- забезпечення адекватного доступу до високошвидкісного Інтернету через стимулювання інвестицій в інфраструктуру для покращення покриття в сільській і віддаленій місцевості, та через реформи у сприянні конкуренції у телекомунікаційних секторах для зниження цін;
- сприяння ефективному перерозподілу праці та капіталу між фірмами та всередині них через зменшення адміністративних бар'єрів, сприяння мобільності працівників та вирішення проблеми неплатоспроможності;
- вирішення нових викликів конкуренції, таких як «переможець отримує все» на ринках онлайн-платформ, через стимулювання переходу між платформами та рівних умов для різних типів постачальників послуг;
- зниження фінансових бар'єрів у фінансуванні нових фірм у сфері інновацій і ліквідація упередженого ставлення до акціонерного фінансування, яке присутнє в багатьох податкових режимах;
- перехід до більшої кількості цифрових державних послуг через розширення діапазону державного урядування онлайн і надання більшої кількості державних даних громадянам.

Конвенції Ради Європи 108 і 108+. Конвенція Ради Європи про захист осіб щодо автоматизованої обробки персональних даних (відома як «Конвенція 108») – це єдиний юридично обов'язковий багатосторонній інструмент щодо захисту приватного життя та персональних даних, відкритий для будь-якої країни світу [COE, 2023]. Конвенція 108 відкрита для підписання в 1981 р. і з того часу вплинула на різні міжнародні, регіональні та національні

правила конфіденційності. Сьогодні вона налічує 55 країн-учасниць, з яких 8 – не європейські. Крім того, Комітет Конвенції нараховує понад 25 спостерігачів, утворивши глобальний форум понад 70 країн, які спільно працюють над захистом даних.

У жовтні 2018 р. внесено зміни до цієї Конвенції (Конвенція 108+) у напрямі сприяння потокам даних і повазі до людської гідності в епоху цифрових технологій [COE, 2018]. Конвенція 108+ – це єдиний відкритий, юридично обов'язковий, багатосторонній договір про захист даних. Визнавши його унікальний потенціал як глобального інструмента захисту даних, Спеціальний доповідач ООН з питань прав приватності рекомендував усім країнам-членам ООН приєднатися до Конвенції 108+ [UNCTAD, 2021]. Конвенція створює глобальний правовий простір для конфіденційності та захисту даних, надає особам можливість знати, які дані збираються, зберігаються та обробляються, як і ким; виправляти свої дані та вимагати їх видалення; а також користуватися механізмами правового захисту у разі порушення їхніх прав [COE, 2018].

Угода про партнерство в цифровій економіці. Оскільки домовленостей між багатьма країнами важко досягати, то запроваджуються ініціативи у меншому колі країн. Так, Нова Зеландія, Чилі та Сінгапур підписали Угоду про партнерство в галузі цифрової економіки 2020 р. Угода стосується питання транскордонних потоків даних і локалізації даних. Визнавши важливість захисту особистої інформації, Угода зобов'язує кожну сторону прийняти правову базу захисту особистої інформації; сприяти сумісності та взаємодії різних режимів захисту особистої інформації, прозорості та недискримінації під час прийняття законодавчої бази для захисту персональних даних [UNCTAD, 2021].

Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво. Дискусії щодо управління цифровою економікою та транскордонних потоків даних відбуваються в рамках 21 країн Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). У результаті обговорення у 1998 р. прийнято План дій щодо електронної комерції АТЕС і створено в 1999 р. Керівну групу з електронної комерції АТЕС. Далі прийнято Дорожню карту розвитку Інтернету та цифрової економіки АТЕС 2017 р., яка підкреслила сприяння вільному потоку даних у межах АТЕС і важливість сприяння сумісності та регуляторному співробітництву в сферах, пов'язаних із цифровою економікою. Ще одна важлива ініціатива АТЕС – ухвалення Угоди про захист конфіденційності та створення Транскордонних правил конфіденційності (Cross-Border Privacy Rules, CBPR). Система CBPR – це система сертифікації конфіденційності, до якої компанії можуть приєднатися, щоби продемонструвати відповідність захисту конфіденційності даних [CBPR, 2023]. Ці домовленості забезпечують дотримання законів про конфіденційність через координацію діяльності державних органів із забезпечення конфіденційності країн АТЕС та реалізують механізм для обміну інформацією між цими органами. Так, АТЕС відіграє важливу

роль у створенні нормативної бази для транскордонних потоків даних. Проте членство в цих угодах та програмах все ще добровільне, і країни-члени можуть приєднатися до певної угоди чи програми. Наприклад, лише дев'ять членів АТЕС зараз є членами системи CBPR [CBPR, 2023].

Асоціація держав Південно-Східної Азії. АСЕАН – ще один азіатський форум, на якому відбувається регіональна співпраця з питань цифровізації. План економічного співтовариства АСЕАН 2025 вказує на важливість електронної комерції як каналу транскордонної торгівлі та іноземних інвестицій. Крім того, в рамках АСЕАН ухвалено Угоду про електронну комерцію 2019 р. Згідно з нею дозволено транскордонний перетік інформації в бізнес-цілях за умови дотримання відповідних законів і правил [ASEAN, 2015]. Країни-члени погодилися сприяти транскордонній електронній торгівлі, працюючи над усуненням або мінімізацією перешкод для потоку інформації через кордони, за умови дотримання гарантій безпеки та конфіденційності інформації, а також коли цього вимагають інші законні цілі державної політики. У 2021 р. на зустрічі міністрів цифрових технологій країн АСЕАН схвалено положення щодо управління даними і типові договірні положення для транскордонних потоків даних, а також Цифровий генеральний план АСЕАН 2025 [ASEAN, 2023].

Конвенція Малабо. У 2014 р. прийнято Конвенцію Африканського Союзу про кібербезпеку та захист персональних даних (Конвенція Малабо), яка спрямована на створення нормативної бази для регулювання збору та обробки персональних даних у країнах-членах Африканського Союзу. До травня 2023 р. 12 африканських країн ратифікували конвенцію [Africa, 2023].

Регіональні форуми в Латинській Америці. Організація американських держав (ОАД) також працює у напрямі розробки правил управління цифровою екосистемою. Цифровий порядок денний для Латинської Америки та Карибського басейну (eLAC) – це стратегія, яка пропонує використовувати цифрові технології як інструменти сталого розвитку. Така стратегія зосереджена на просуванні відкритих стандартів і сумісного регіонального середовища через обмін даними, який може забезпечити цифрову трансформацію; заохочує формування регіональної стратегії цифрового ринку; сприяє транскордонній електронній комерції через інтеграцію цифрової інфраструктури, нормативну гармонізацію та вільний потік даних із довірою; закликає до узгодженості та гармонізації цифрового регулювання, особливо щодо захисту даних, транскордонних потоків даних, кібербезпеки, електронної комерції та цифрової торгівлі, захисту споживачів і прав на онлайн-платформах [ECLAC, 2020].

Пріоритети багатостороннього регулювання цифровізації

Формування багатостороннього регулювання процесів цифровізації, яке охоплює більшість країн світу, є одним із головних глобальних викликів. Досягнення таких багатосторонніх домовленостей залежить від знаходження точок дотику та розширення предметів для обговорення. Реалізація таких домовленостей може забезпечити збалансований та безпечний інклюзивний і сталий розвиток цифрової економіки.

З огляду на складні взаємозв'язки різних сфер цифрової економіки, бенефіціарів, видів політики та залучених країн необхідний системний підхід до розробки багатосторонньої регулювання. Він має бути міждисциплінарним, охоплювати аспекти, пов'язані з технологіями, етикою, економікою, розвитком, політикою, геополітикою, правом тощо та залучати більшість країн, у т. ч. країни, що розвиваються, щоб таке регулювання можна було назвати світовим. Участь країн мало би бути на рівні урядів, оскільки аспекти регулювання цифровізації можуть вплинути на різні міністерства. Загалом глобальне управління даними вимагатиме поєднання політики на національному, регіональному та міжнародному рівнях.

Зробимо спробу сформулювати основні орієнтири та пріоритети такого багатостороннього регулювання у сфері цифровізації.

1. Узгодження базових визначень цифрових процесів. Як зазначає Де Ла Шапель та ін. (2021), все ще бракує спільного розуміння основних понять щодо характеристик даних, їх збору, обробки та використання [De La Chapelle, 2021]. Для досягнення успіху міжнародних дебатів важливо, щоб обговорювані питання були чітко визначені, а визначення узгоджені учасниками. У зв'язку з наявністю різних визначень чи тлумачень виникають значні труднощі для пошуку спільної мови.

2. Окреслення умови доступу до даних. У зв'язку з цим потрібно визначити: які дані мають залишатися в межах національних кордонів, а які можуть перетікати через кордони; хто може збирати різні типи даних, як їх можна збирати та для яких цілей; хто може отримати доступ до даних (права доступу) і на яких умовах (умови обміну даними на національному чи міжнародному рівні); відповідальність за невиконання умов збору, обміну, використання або контролю даних [Coyle et al, 2020]. Для цього потрібна інституційна структура для управління, моніторингу та забезпечення виконання умов доступу.

3. Формулювання концепції цифрових даних для глобального суспільного блага. Доступність цифрових даних у всьому світі часто обмежується

через жорсткий контроль даних або через те, що такі дані містять особисті дані, які не можна розголошувати [UNCTAD, 2021]. Поняття даних як суспільного блага може бути важливим підходом для формування цілей, які об'єднують країни світу. Відкриті державні дані, а також відкриті дані фірм на рівні країни можуть бути доступними для світової спільноти. Особливу увагу можна приділити відкритості даних у сфері освіти та науки для всього світу.

4. Визначення форми управління даними. Виникають альтернативні форми управління даними, які дають змогу обмінюватися даними в інтересах суспільства всього світу. Часто великі цифрові корпорації витягують, контролюють і тому привласнюють багато даних. Однак джерелами таких даних часто є приватні або публічні особи та організації. Тому не етично привласнювати такі дані. Необхідно переосмислити управління даними, щоб воно працювало на користь світової спільноти. Останнім часом з'являються нові моделі управління даними, які дозволяють різним учасникам співпрацювати та об'єднувати дані, що дає змогу підвищити соціальну цінність даних. Спільна робота з використанням даних як нова форма партнерства також має значний потенціал для покращення штучного інтелекту, зробивши його більш надійним, точним і чуйним. Більш активно розвиваються партнерські відносини між різними організаціями, у т. ч. державні установи, щоб об'єднати зусилля для збору, обміну, об'єднання та спільного використання даних [Gagnon-Turcotte et al, 2021]. Уже існує багато практичних прикладів у різноманітних сферах, пов'язаних зі здоров'ям, навколишнім середовищем, науковими дослідженнями, сільським господарством і продовольством, а також економічним розвитком. Нові практики управління даними представлені, наприклад, у Data Collaboratives Explorer від GovLab [GovLab, 2023] і в проекті Data for Empowerment від Mozilla Data Futures Lab [Mozilla, 2023].

5. Формулювання прав і принципів щодо цифрових даних. Необхідно належним чином визначити цифрові права та права, пов'язані з даними. В останні роки на різних рівнях з'явилася велика кількість декларацій, хартії або маніфестів щодо цифрових прав та етики [Digital Future Society, 2019]. Раннім прикладом є Хартія прав людини та принципів Інтернету 2011 р., яку ухвалено на Форумі з управління Інтернетом в рамках ООН [IGF, 2021]. Ці та інші приклади показують, що існує потреба у визначенні та визнанні прав у новому контексті цифрової економіки. Декларації прав і принципи не передбачають жодних зобов'язань, однак вони можуть бути корисні для формування обов'язкових прав на дані на глобальному рівні.

6. Стандартизація даних. Це може допомогти переміщенню даних між країнами, сприяти сумісності та переміщенню даних через кордони, зміцнити довіру до процесів цифровізації та встановити орієнтири щодо управління даними. Міжнародні стандарти даних можуть стосуватися технічних аспектів та конфіденційності. Також важливо розробити міжнародні стандарти щодо відкритих даних, які могли б керувати приватним і державним секторами що-

до того, як надавати відкритий доступ до даних, дотримуючись конфіденційності [Girard, 2020].

7. Міжнародна співпраця з управління платформами. Сьогодні простежується дисбаланс ринкової влади, що виникає внаслідок домінування глобальних цифрових корпорацій та їх здатності оптимізувати сплату податків. Так, управління платформами може охоплювати політику конкуренції та податкову політику. Хоча ці політики, як правило, застосовуються на національному рівні, є потреба сформувані міжнародні правила, оскільки цифрові платформи оперують на глобальному ринку. Жоден орган окремої країни у сфері конкуренції чи оподаткування не може поодиноці впоратися з викликами, які створюють великі цифрові корпорації. Навіть розвинені країни та групи країн (Сполучені Штати та Європейський Союз) відчують труднощі в цих сферах [UNCTAD, 2021].

Висновки

Згідно з результатами проведеного дослідження багатостороннього регулювання процесів цифровізації зроблено такі висновки:

1. Простежується значний прогрес у лібералізації торгівлі основних продуктів ІКТ завдяки ухваленню двом Угодам про інформаційні технології в рамках СОТ. Скасування тарифів може сприяти доступності ІКТ, економічним та соціальним вигодам країн-учасників Угод ІТА. Сумарний економічний ефект обох Угод ІТА визначено в розмірі приблизно 3 трлн дол. США на рік. Проте ці угоди охоплюють менше половини країн-членів СОТ. Приєднання інших країн до Угод ІТА можуть бути рушієм для цифровізації в цих країнах.

2. Підсумувавши міжнародні ініціативи у сфері регулювання процесів цифровізації, можна дійти висновку, що вони переважно відбуваються в розвинених та деяких азійських країнах, що розвиваються, мають добровільний характер, зосереджені на окремих аспектах цифровізації (електронна торгівля, конфіденційність та захист даних) та занадто обмежені географічно. Транскордонний потік цифрових даних поки що не має цілісної міжнародної системи регулювання. Необхідність комплексного багатостороннього регулювання процесів цифровізації полягає в тому, що цифрова економіка, незважаючи на значні переваги, може створювати серйозні виклики та ризики глобального масштабу.

3. Можна сформулювати такі пріоритети багатостороннього регулювання процесів цифровізації: узгодження базових визначень цифрових процесів, окреслення умов доступу до даних, формулювання концепції цифрових даних для глобального суспільного блага, визначення форм управління

даними, формулювання прав і принципів щодо цифрових даних, стандартизація даних, міжнародна співпраця з управління платформами.

4. Необхідний глобальний, широкий підхід, щоб відобразити численні та взаємопов'язані аспекти цифровізації, щоби підтримувати інклюзивний та сталий розвиток світової економіки. Метою міжнародного управління даними має бути справедливий розподіл прибутків від потоків даних усередині та між країнами, забезпечуючи усунення можливих ризиків і проблем. Для досягнення цього необхідно активізувати політичний діалог, який залучатиме всіх відповідних учасників і може допомогти розробити необхідну нормативно-правову базу та відповідну інституційну структуру. Успішні домовленості можуть привести до створення нового міжнародного органу, який зосереджуватиметься на управлінні даними та іншими аспектами цифровізації, ймовірно, в рамках ООН.

Список використаної літератури

- Africa (2023). AU's Malabo Convention set to enter force after nine years. May 19. <https://dataprotection.africa/malabo-convention-set-to-enter-force/>.
- Ahmed U. & Aldonas G. (2015). Addressing barriers to digital trade. – Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum. www.e15initiative.org/www.e15initiative.org/.
- ASEAN (2015). Agreement on Electronic Commerce. <http://agreement.asean.org/media/download/20190306035048.pdf>.
- ASEAN (2023). Digital Masterplan 2025. <https://asean.org/storage/ASEAN-Digital-Masterplan-2025.pdf>.
- Banga K. & Velde D.W. (2020). COVID-19 Disruption of the Digital Economy; Evidence From Low Middle-Income Countries. Digital Pathways at Oxford Paper Series, no. 7. Oxford, United Kingdom. https://pathwayscommission.bsg.ox.ac.uk/sites/default/files/2021-01/covid-19_and_disruption_of_the_digital_economy_28jan21.pdf.
- CBPR (2023). Participation in the APEC Cross-Border Privacy Rules (CBPR) System affords Asia-Pacific Economic Cooperation members a unique opportunity to work, available at <http://cbprs.org/government/>.
- COE (2018). Modernised Convention for the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data Consolidated text, available at https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016807c65bf.

- COE (2023). Details of Treaty No.108, Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, available at <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>.
- Coyle D., Diepeveen S., Wdowin J., Kay L. & Tennison J. (2020). The value of data – Policy implications. The Bennett Institute for Public Policy, Cambridge and the Open Data Institute. <https://www.bennettinstitute.cam.ac.uk/publications/value-data-policy-implications/>.
- De La Chapelle B. & Porciuncula L. (2021). We Need to Talk About Data: Framing the Debate Around the Free Flow of Data and Data Sovereignty. Internet & Jurisdiction Policy Network (I&JPN), Paris. <https://www.internetjurisdiction.net/news/aboutdata-report>.
- Digital Future Society (2019). Toward better data governance for all: Data ethics and privacy in the digital era. Digital Future Society, Barcelona, July. https://digitalfuturesociety.com/app/uploads/2019/08/060819_Toward_better_data_governance_for_all_dfs_mwcapital_DIGITAL.pdf.
- ECLAC (2020). Digital Agenda for Latin America and the Caribbean (eLAC2022). LC/CMSI.7/4. Seventh Ministerial Conference on the Information Society in Latin America and the Caribbean, 23-26 November, Santiago. https://conferenciaelac.cepal.org/7/sites/elac2020-2/files/20-00902_cmsi.7_digital_agenda_elac2022.pdf.
- Ezell S. J. (2012). The Benefits of ITA Expansion for Developing Countries. Washington, D.C.: The Information Technology and Innovation Foundation (ITIF). <http://www2.itif.org/2012-benefits-ita-developing-countries.pdf>.
- Gagnon-Turcotte S., Sculthorp M. & Coutts S. (2021). Digital data partnerships: building the foundations for collaborative data governance in the public interest. Open North, Montreal. https://assets.ctfassets.net/e4wa7sgik5wa/6mV2HLHbhKbU2sgtXSTMQX/da0ede46238b1809d60b5ba65732fb2b/Digital_Data_Partnerships_Report-EN.pdf.
- Girard M. (2020). Standards for Digital Cooperation. CIGI Papers, No. 237, Centre for International Governance Innovation, Waterloo, ON. <https://www.cigionline.org/publications/standards-digitalcooperation/>.
- Goos M., Manning A. & Salomons A. (2014). Explaining Job Polarization: Routine-Biased Technological Change and Offshoring. *American Economic Review*. 104, 2509–2526. DOI: 10.1257/aer.104.8.2509.
- GovLab (2023). Data Collaboratives Explorer. <https://datacollaboratives.org/explorer.html?#data-pooling>.
- Gozgor G. & Lau C.K.M. (2021). Economic Effects of COVID-19 Related Uncertainty Shocks / *Frontiers in Public Health*. 9:760619. DOI: 10.3389/fpubh.2021.760619.

- Henn C. & Gnutzmann-Mkrtchyan A. (2015). The Layers of the IT Agreement's Trade Impact. WTO Working Paper ERSD-2015-01, Geneva: WTO. https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201501_e.pdf.
- Hurst D. (2019). Japan Calls for Global Consensus on Data Governance. The Diplomat, 2 February. <https://thediplomat.com/2019/02/japan-calls-for-global-consensus-on-data-governance/>.
- IGF (2021). The IRPC Charter of Human Rights & Principles for the Internet at 10: Achievements, challenges and what's next? <https://www.intgovforum.org/en/content/the-irpc-charter-of-human-rights-principles-for-the-internet-at-10-achievements-challenges>.
- ITU (2018). International Telecommunication Union. Measuring the Information Society Report 2018. Geneva: ITU. https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/ind/D-IND-ICTOI-2018-SUM-PDF-E.pdf.
- Kanth D. R. (2019). India boycotts «Osaka Track» at G20 summit. Mint, 30 June. <https://www.livemint.com/news/world/india-boycotts-osaka-track-at-g20-summit-1561897592466.html>.
- Katz R. (2017). Social and Economic Impact of Digital Transformation on the Economy. GSR-17 Discussion paper. Geneva: ITU. https://www.itu.int/en/ITU-D/Conferences/GSR/Documents/GSR2017/Soc_Eco_impact_Digital_transformation_finalGSR.pdf.
- Key Issues for Digital Transformation in the G20. Report prepared for a joint G20 German Presidency/ OECD conference. <https://www.oecd.org/g20/key-issues-for-digital-transformation-in-the-g20.pdf>.
- Mozilla (2023). Data for Empowerment. Data Futures Lab. <https://foundation.mozilla.org/en/data-futures-lab/data-for-empowerment/>.
- Niu F. (2022). The Role of the Digital Economy in Rebuilding and Maintaining Social Governance Mechanisms. *Frontiers in Public Health* 9:819727. DOI: 10.3389/fpubh.2021.819727.
- OECD (2007). OECD Recommendation on Cross-border Co-operation in the Enforcement of Laws Protecting Privacy. OECD, Paris. <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/38770483.pdf>.
- OECD (2019). Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. OECD/LEGAL/0449, Adopted on: 22/05/2019. OECD Legal Instruments. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.
- OECD (2023). Digitalization and Productivity. <https://www.oecd.org/economy/growth/digitalisation-productivity-and-inclusiveness/>.

-
- OECD and WTO (2022). Aid For Trade At a Glance 2022: Promoting Trade, Inclusiveness And Connectivity For Sustainable Development. https://www.oecd-ilibrary.org/development/aid-for-trade-at-a-glance-2022_9ce2b7ba-en.
- Sturgeon T. J. (2021). Upgrading Strategies for the Digital Economy. *Global Strategy Journal*. 11, 34–57. DOI: 10.1002/gsj.1364
- UNCTAD (2021). DIGITAL ECONOMY REPORT. Cross-border data flows and development: For whom the data flow. https://unctad.org/system/files/official-document/der2021_en.pdf
- WTO (2015). 20 years of the Information Technology Agreement: Boosting trade, innovation and digital connectivity. Textbook. WTO, 96 p. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/ita20years_2017_full_e.pdf
- WTO (2023). Information Technology Agreement. WTO web-site. https://www.wto.org/english/tratop_e/inftec_e/inftec_e.htm

Отримано: 4 серпня 2023 р.
Рецензовано: 8 серпня 2023 р.
Рекомендовано до друку: 26 серпня 2023 р.